

Adina CHIRILĂ

Universitatea de Vest din Timișoara, România

CE SE ASCUNDE ÎNTR-UN ETNONIM DE BASM?

Abstract: As shown by the Romanian Dialectology and Historical linguistics, the Romanian form *strir* (pl. *striri*, in Rom. împăratul stririlor [Engl., lit. the emperor of foreigners]) – from a fairy tale published by the folklorist Petre Ispirescu, Țugulea, fiul unchiașului și al mătușei [Engl., lit. Țugulea, the son of the old man and of the old woman] – is to be connected with Lat. *extraneus*, as a Romanian Northern phonetic form of *străin* ‘foreigner’. However, this connection is not always (immediately) seized, the denotation of the word itself being thus *lost*. Consequently, those who operate with the text in one way or another either try to reconstruct a plausible meaning of the word, based on some sort of contextual reasoning, or emendate the form of the word in order to secure a certain, easier (though possibly perplexing) reading (cf., e.g., *stir* – or *știr* –, < Bg., Srb. *štir*, ‘amaranth’; v. MDA s.v.). The reason why the correct connection is usually ignored lays upon the direct provenience of this particular fairy tale, which is Southern, and, consequently, upon the absence of other linguistic features of Northern character from the text. The author of the article first argues the ground on which this particular form *strir* – pl. *striri* – appears in the fairy tale, and then discusses the interpretative extension that one may adopt regarding it, given the fairy tale’s morphology and specificity.

Keywords: stri(i)r ‘foreign’, rhotacism (/n/ > /r/), historical linguistics, dialectology, fairy tale.

Editarea pentru publicul larg a basmelor populare – culese cândva dintr-o zonă etnografică anume, caracterizată din punct de vedere lingvistic de particularități de grai distincte – nu este îndeobște preocupată de asigurarea acurateții formale a textului, astfel încât, în procesul pregătirii textului pentru publicare, sunt înlăturate cele mai multe dintre faptele de limbă regionale (cu excepția, poate, a câtorva elemente de vocabular). „Corectată” și modernizată mai ales în privința aspectelor fonetic și morfologic, limba textului predispune cititorul la o anumită receptare, întemeiată pe mai puțini piloni (ori pe complet alții) decât ar trebui. O receptare pe care ascultătorul/cititorul o legitimează, desigur, dar care nu este mai puțin greșită numai pentru că ar funcționa într-un cadru de așteptări orientat și limitat!

Explicabil simpluși firesc ca formă fonetică regională a lui *străin*, deci din direcția dialectologiei, un element de limbă ca *strir* pierde considerabil din șansele de a fi recunoscut și interpretat astfel [1], deci corect – chiar de

către un cititor care deține unele cunoștințe de dialectologie sau de fonetică românească– când apare în construcția nominală *împăratul stririlor* (I - *Țugulea, fiul unchiașului și al mătușei*[2]), într-un context amplu care nu vedește niciun alt element de limbă din aria dialectală [3] căreia îi aparține. Forma este percepută ca fiind relevantă exclusiv sub raport lexical, în țesătura unei povești din care se poate afla că, după ce Țugulea izbăvește țara de zmei și de zmeoaice, împăratul, temându-se că voinicul va uzurpa tronul, îi dă o grea însărcinare: „– Țugulea viteazul, zise împăratul, Sfatul împărăției mele a găsit cu cale să te duci la *împăratul stririlor*, în pețit, să-i ceri fata pentru mine”. În acest punct, receptorul modern și cult al basmului este tentat să-și imagineze existența poporului „exotic și mitic” al *stririlor* în genul *lotofagilor*[4] ori al... *houyhnhnmilor și yahooilor*[5] și, scrupulos, să treacă la iscodirea enciclopediilor literare, istorice și geografice ale lumii... Totuși, după cum o arată clasicele discipline lingvistice, rezolvarea misterului identității împăratului este mult mai la îndemână.

Dar prezența formei într-un basm cules din aria sudică a limbii române[6], unde graiurile cunoșteau pe /n/ intervocalic (Gheție 1994, 96), într-o epocă în care, în general, fenomenul este în regres, ridică o problemă suplimentară: cea a motivării introducerii ori păstrării ei în basm.

La prima vedere, și acceptând premisa că *străinul* este, în simbolistica universală, ‘neînțelesul’, ‘dușmanul’, *împăratul stririlor* pare a fi exponentul unui neam detestabil și detestat, desemnat conștient de către basmuitoi (dacă este muntean [7]) printr-o formă lingvistică o dată în plus stigmatizatoare: nu doar prin conținut, ci și prin forma fonetică. Exegeza în această direcție, construită, s-ar întemeia însă pe percepții exterioare basmului în discuție și limitelor îngăduite de morfologia basmului, în general.

*

Numele împăraților din folclorul românesc nu fac obiectul unor cercetări, acceptându-se aserțiunea lui George Călinescu din *Estetica basmului* (1965, 222) că acestea – de obicei cromatice – nu au o încărcătură simbolică; altfel spus, basmuitoiul popular nu adaugă nimic la mesajul textului pe care îl creează și... răscreează numindu-și într-un oarecare fel personajele-împărați. Din perspectiva exegetului,

„[n]u se poate stabili în basme nici o distincție stabilă (sic) caracterologică între împărații pe culori, și ideea că Împăratul Roșu este împăratul rău la suflet nu se verifică”.

Caracterizarea prin nume este absentă, de altfel, și în basmele occidentale: de cele mai multe ori, personajele rege și regină nu sunt

prezentate altfel decât cu titulatura lor regală, indiferent de rolul pe care îl joacă într-un moment al acțiunii.

Dimpotrivă, de tipul moral al unui personaj, de emoțiile care îl domină dă seama chiar acțiunea în care este angrenat și la care contribuie – o desfășurare a evenimentelor care nu dezmente pe parcurs scurtele caracterizări aplicate direct personajului respectiv [8]: împăratul este „puternic și mare”, (I-*Prâslea cel voinic și merele de aur*), „foarte bogat și puternic” (I-*Fata de împărat și fiul văduvei*), „foarte viteaz” (I-*Zâna munților*), „evlavios și bun” (I-*Pasărea măiastră*) ori „om aspru” (I-*Voinicul cel fără de tată*); cu împărăteasa, sunt amândoi „oameni de treabă și frumoși” (I-*Ciobănașul cel isteț sau țurloaiele blendei*); zmeii sunt „voinici” (I-*Prâslea cel voinic și merele de aur*); fata de împărat este „așa de gingașă de plătândă [...], așa de puținticăși dragălașe mai era, încât s-o sorbi într-un pahar cu apă” (I-*Fata de împărat și fiul văduvei*); fiul de împărat „are ținere de minte grozavăși ia în cap ușor ce i se arată” (I-*Hoțu împărat*), este „așa de silitor, încât se mirau dascălii de dânsul cum de învață așa repede” (I-*Zâna munților*) etc. După cum se poate ușor observa, caracterizările directe sunt rare și brevilocvente, stereotipe, în acord cu întreaga construcție dihotomică a basmului, fără situații intermediare și fără revelații pe măsură ce se țese povestea: *binele vs răul*. În afara acestor caracterizări,

„[s]entimentele și emoțiile sunt [...] externalizate [9]. [...] Evitându-se constant analiza psihologică, acțiunea basmelor este cea care poartă încărcătura simbolică. Descrierile fizice și referirea la evenimente exterioare poveștii în desfășurare servesc la continuarea acțiunii, dar și furnizează modalitatea de descifrare a realităților psihologice. [...] Mai mult, aceste particularități [indicate direct de autor, n.n., A.C.] au aproape întotdeauna o singură consecință, nedeschizând multiple posibilități de desfășurare a acțiunii. [...] Oricât ar părea de ciudat, rezultă că trebuie să urmărim acțiunea dacă vrem să cunoaștem ce este în mintea personajelor din basme” (Tatar 1987, 78-79; tr.n., A.C.).

În acest context, nu este nevoie ca, prin nume, să se stabilească un fel de complicitate între povestitor și receptor în privința înțelegerii anvergurii și nuanțelor din caracterul vreunui personaj. Acestea sunt expuse suficient de *funcția* prin care personajele există în basm și prin sfera de acțiune în care operează (v. Propp 1970, 79 ș.u.): 1) eroul, 2) răufăcătorul (oponentul eroului), 3) falsul erou, 4) trimițătorul, 5) ajutorul, 6) donatorul, 7) prințesa (pe care eroul încearcă să o câștige pentru sine ori pentru un altul) și tatăl ei, împăratul.

Despre personajul *împărat* se impune înainte de toate o precizare: el nu este, generic, personaj negativ nici în basmele românești, nici în cele occidentale, ci „înfățișează un caracter moral unic” (Călinescu 1965, 223), neutru. S-a făcut observația că, în general, cadrul în care evoluează

caracterele este în mod distinct medieval, că reflectă stratificarea societății feudale [10], cu toate neajunsurile și inechitățile ei, pe de o parte, și cu toate năzuințele de a răsturna această ordine și eforturile necesare, pe de altă parte. Or, pentru basmul popular, regele se află într-o poziție prea îndepărtată-și, întrucâtva, misterioasă- ca să poată deveni arhetipul răului ce trebuie învins; dacă omul de rând are a se opune unei stări de lucruri defavorabile lui, aceasta e reprezentată de ocupantul *tangibil* al unei trepte superioare în ierarhia socială: boierul, nobilul, stăpânul moșiei. Un detaliu ce ține de variantele în care circulă *Motanul încălțat*, din colecția lui Charles Perrault, sprijină această idee: în cele mai multe versiuni, castelul pe care Motanul încălțat reușește să-l acapareze pentru stăpânul său (feciorul cel mic al unui morar) aparține unui *căpcăun*, pe care înzestrata felină ajunge să-l mănânce, după ce l-a păcălit să se transforme în șoarece; în alte variante însă, stăpânul este un *rege*, care doar își pierde palatul pentru că lipsește de acasă la venirea motanului, fiind plecat la vânătoare [11]. În primul caz, sfârșitul căpcăunului traduce ostilitatea supusului față de stăpânul crud [12]; în al doilea, rămâne doar accentul pus pe visul săracului de a se desfăta cu avuții interzise lui într-o ordine împământenită a lucrurilor. La noi, chiar și un împărat despre care se spune că a devenit, într-un târziu, suzeran al împăratului locului este descris inițial [13] în termeni care surprind cu precizie politico-diplomatică starea de fapt, degrevată de judecata subiectivă:

„A fost odată un împărat. Acel împărat mare și puternic bătuse pe toți împărații de prinregiurul lui și-i supusese, încât își întinsese hotarele împărăției sale pe unde a întărcat dracul copiii, și toți împărații cei bătuți era îndatorați a-i da câte un fiu d-ai săi ca să-i slujească câte zece ani.

La marginea împărăției lui mai era un alt împărat carele, cât a fost tânăr, nu se lăsase să-l bată; când cădea câte un pârjol asupra țării sale, el se făcea luntre și punte și-și scăpa țara de nevoie; iară după ce-ajunse la bătrânețe, se supusese și el împăratului celui mare și tare, fiindcă n-avea încotro. El nu știa cum să facă, cum să dreagă, ca să împlinească voia celui împărat de a-i trimite pe unul din fiii săi, ca să-i slujească: fiindcă n-avea băieți, ci numai trei fete. Dintr-aceasta el sta pe gânduri. Grijă lui cea mare era ca să nu crează acel împărat că el este zăcaș [14] și se îndărătnicește a-i trimite vreun fiu, din care pricină să vină să-i ia împărăția, iară el cu fetele lui să moară în ticăloșie, în sărăcie și cu rușine” (I-Ileana Simziana).

Un personaj-împărat aparte este *împăratul-tată al prințesei căutate*, pentru cucerirea căreia eroul trebuie să iasă biruitor din câteva încercări. Față de celălalt tip de împărat – împăratul, pur și simplu –, el se distinge însă prin funcție, nu prin calitatea morală; el nu funcționează ca împlinitor al unui rol deosebit de cel al fetei înseși, întrucât ambii acționează pentru zădărnicierea eforturilor tânărului pretendent (mai ales că, în unele situații,

beneficiarul cuceririi nici nu este chipeșul voinic ce se prezintă la curte, ci un altul, despre ale cărui calități împăratul și fata au toate motivele să se îndoiască). Este, în fapt, vorba despre un ritual menit să testeze și să demonstreze vrednicia și valoarea bărbatului. O dată în plus, așadar, un asemenea împărat-tată protector nu poate fi încadrat în categoria actanților răi, deși îl întâmpină cu ostilitate pe erou, amenințându-l în cel mai bun caz cu alungarea, dar bucurându-se și de o eventuală moarte a acestuia. Și din acest punct de vedere, efortul de a da împăratului-tată al fetei un nume cu semnificație specială (eventual, accentuat negativă) ar fi de prisos.

În plus, în basmul popular *Țugulea, fiul unchiașului și al mătușei*, s-ar putea spune că *împăratul stririlor* – tatăl prințesei pețite – nuanțează luminos arhetipul monarhului din categoria 7) a lui Propp, prin stupoare în fața priceperii eroului și toleranță față de reacția ireverențioasă a propriei sale curți, nicidecum prin tiranie excesivă ori domnie peste un neam cu mentalități demne de sentimente xenofobe[15]:

„Când veni împăratul a doua zi și auzi orăcăitul copiilor de-i împuiase urechile, se luă cu mâinile de păr și plecă îndată. Când să păsească pragul porții de la aceste case, ca să se ducă la palatul lui, vrăjitorul îl atinse și pe dânsul cu toiagul, și îndată se pomeni cu câțiva boboci de rață măcăind după dânsul. Râseră și împărăteasa și sfetnicii când văzură pe împăratul cu bobocii după dânsul. Iară el se spăimântă de poznele ce făcuse Țugulea și, nemaicutezând să-i mai dea vreo poruncă, otări să-i dea fata.”

Este posibil deci, pur și simplu, ca povestitorul popular muntean să fi auzit forma *striri* undeva în nord [16]și, înțelegând că acoperă noțiunea de ‘străin’, să o fi reținut și folosit ca atare [17]; de altfel, se dovedește a-i fi fost de folos pentru coerența basmului, căci eroul are întotdeauna de călătorit „peste mări și țări”, la neamuri străine conduse de împărați a căror bunăvoință ajunge să fie câștigată prin îndrăzneală și istețime.

NOTE:

- [1] Așa se face că forma poate fi „emendată” în unele culegeri de texte, chiar dacă la baza acestora stă o ediție bună a basmelor românești. Aceasta este situația în *Culegere de texte literare pentru clasele I-II*, vol. I, București, EDP, 1977, unde se găsește, la p. 191: „– Țugulea viteazul, zise împăratul, Sfatul împărăției mele a găsit cu cale să te duci la *împăratul stirilor*, în pețit, să-i ceri fata pentru mine”. Cf. p. 193.
- [2] Notația indică sursa și titlul basmului: I – Petre Ispirescu, *Opere*. I. Ediție îngrijită, note și variante, glosar și bibliografie de Aristița Avramescu. Studiu introductiv de Corneliu Bărbulescu, București, EDP, 1969.

- [3] Forma pl. *stri(i)ri* apare ca rezultat al unui fenomen prezent în limba română (în dialectele dacoromân și istroromân) –*rotacismul*, care presupune trecerea unui *n* intervocalic la *r*, în cuvinte moștenite din latină: *anima* >*înemă* >*îremă*, *bene* >*bine* >*bire*, **comminicare* >*cumeneca* >*cumereca*, *lana* >*lînă* >*lîră*, *manu* >*mînă* >*mîră* etc. În cazul de față, din lat. *extraneus* (cf. DER s.v.). Transformarea, deși veche, nu este un fenomen consemnat în general în textele românești din primele veacuri ale scrisului românesc, ci caracterizează așa-zisele texte maramureșene și alte câteva, puține însă, din secolele al XVI-lea și al XVII-lea (*Codicele voronețean*, *Psaltirea voronețeană*, *Psaltirea Hurmuzaki*, *Catehismul Marțian* etc.). În afara dovezilor oferite de acestea, lingviștii diacroniști nu pot decât să formuleze conjecturi în legătură cu aria pe care a fost activ rotacismul, într-o perioadă sau alta din istoria limbii. O bună sinteză asupra acestei probleme speciale face Ion Gheție (1994, 94): „După cei mai mulți cercetători, rotacismul ar fi avut întotdeauna un caracter local, fiind răspândit numai în nordul Dacoromaniei. S. Pușcariu credea că fenomenul în discuție se întindea odinioară și în sudul Transilvaniei. N. Drăganu socotește rotacismul drept o inovație a graiurilor din Munții Apuseni, de unde s-a extins și asupra Transilvaniei de nord. I. Bărbulescu consideră că rotacismul a fost cândva un fenomen general dacoromânesc. Același lucru l-a susținut nu de mult M. Sala, după care *n* fricativ, provenit dintr-un *n* slab latin, era curent odinioară în toate dialectele limbii române. După unii autori, în Moldova rotacismul ar fi fost importat din nordul Ardealului – Maramureș.”
- [4] Vezi Homer, *Odiseea*, Cântul IX, v. 108-115: „Dar când coteam Malëa, mă respinse / Un val puternic răscolit de Crivăț, / Și m-abătu dearte de Citera. / De-aici turbate vânturi mă purtară / Pe marea cea pescoasă nouă zile / Plutind, iar într-a zecea poposirăm / În țara lotofagilor, ce-au hrana / Din flori”.
- [5] Vezi Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*, Partea a IV-a, capitolul I: „Autorul devine căpitan de vas și pleacă în călătorie. Marinarii uneltesc împotriva lui. Îl țin închis multă vreme în cabină și-l debarcă pe țărmul unei țări necunoscute. Călătorește spre interiorul țării. Descrierea yahooilor, niște animale foarte ciudate. Autorul întâlnește doi houyhnhnmî”.
- [6] Petre Ispirescu notează (1969, 557), la publicarea basmului, în 1876: „Povestit d-un țăran din distr. Vlașca, comuna Bulbucata și comunicat de frate-meu G. Ispirescu”; azi, jud. Giurgiu.
- [7] Presupunem că este vorba de un vorbitor al unui grai sudic. Din păcate, culegătorul de folclor Petre Ispirescu nu a fost preocupat (de altfel, în situația transmiterii prin intermediar, nici nu se mai punea problema) de păstrarea formei exacte a limbii utilizate de băsmuitor, fapt ce ne-ar fi sprijinit în identificarea ariei dialectale de care aparținea acesta. S-ar putea însă să avem de-a face cu un basm de proveniență nordică, ce, prin repovestire, să fi coborât înspre ariile sudice ale dacoromânei, pierzând pe parcurs (eventual, brusc, prin cineva) particularitățile lingvistice originare.
- [8] Acestea nu apar cu necesitate: în privința împăraților și a împărăteselor, de exemplu, băsmuitorul se mulțumește de cele mai multe ori să le

introducă în narațiune printr-o formulă-tip: „A fost odată un împărat” (I-*Broasca țestoasă cea fermecată*, I-*Porcul cel fermecat*, I-*Poveste țărănească*), „A fost un împărat și o împărăteasă” (I-*Lupul cel năzdrăvan*, I-*George cel viteaz*).

- [9] Ideea a fost susținută pe baza câtorva exemple furnizate de colecția de basme germane a fraților Grimm, de către Tatar (1987); de pildă, în *Copilul Mariei* (cf. germ. *Marienkind*), curiozitatea nestăpânită este exprimată prin deschiderea unei uși interzise. Aceeași situație iese în evidență cu prisosință în cazul folclorului românesc: **curiozitatea și lipsa de obediență** reală față de tată se deduc din decizia fetelor de a intra în camera unde nu le era îngăduit să pășească („ – Surioarele mele, zise fata cea mai mare, câtu-i ziulica de mare toarcem, coasem, citim. Sunt câteva zile de când ne aflăm singure, n-a mai rămas niciun colț de grădină pe unde să nu ne fi plimbat. Am intrat prin toate cămărilor palatului tatălui nostru, și am văzut cât sunt de frumoși și bogat împodobite; de ce să nu intrăm și în camera aceea, în care ne-a oprit tatăl nostru de a intra? [...] – Că doară nu s-o face gaură în cer d-om intra, zise cea mijlocie. Că doară n-or fi niscaiva zmei să ne mănânce, ori alte lighioane. Și-apoi de unde o săștie tata dacă noi am intrat au ba?”, I-*Porcul cel fermecat*); **mărinimia** lui Greuceanu reiese din iertarea pe care o acordă sfetnicului mincinos („ – Sunt gata, mărite împărate, zise el, s-arăt oricui ce poate osul lui Greuceanu. Să vină aici acel sfetnic nerușinat care a vrut să te amăgească, spre a ne înțelege la cuvinte. Împăratul îl chemă. Acesta, dacă veni și văzu pe Greuceanu cu sprinceana încruntată, începu să tremure și-și ceru iertăciune, spunând cum căzuse în mâinile lui paloșul lui Greuceanu. După rugăciunea lui Greuceanu, dobândi iertare și de la împăratul, dar acesta îi poruncise să piară din împărăția lui”, I-*Greuceanu*); **evlavie** feciorului de împărat se observă din renunțarea la dreptul de pedepsire a fraților trădători, în favoarea lui Dumnezeu („Se aduseră frații înaintea împăratului, carii deterăin genuchi și cerură iertare de la fratele cel mai mic. El le zise: – Dacă Dumnezeu vă va ierta, iertați să fiți și de la mine”, I-*Pasărea măiastră*); etc.
- [10] De la o colecție la alta, este loc de unele nuanțări. De exemplu, Călinescu (1965, 378) găsește în basmele săsești ale lui Josef Haltrich (*Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen*, Wien, Hermannstadt, 1885), elemente de gândire protestantă, normale într-o „organizație civică înaintată, dar mărunță”; în timp ce „[b]asmul unguresc, e somptuos, pompos, plin de ornamente aproape rococo, situat însă într-o civilizație mai apropiată, stil secolul XVIII european. Mediul social este feudalismul austro-ungar” (384).
- [11] Vezi *The Annotated Classic Fairy Tales*. Edited with an introduction and notes by Maria Tatar, New York / London, W.W. Norton & Company, 2002, 241.
- [12] În original, termenul care desemnează creatura este fr. *ogre*, 1. ‘tip de monstru despre care se crede că se hrănește cu carne de om’, DLF; s.v., tr.n., A.C.; cf. MDA, s.v. *căpcăun*, 1. ‘tip de monstru din mitologia populară românească, cu trup de om și cap de câine, care mănâncă oameni’.
- [13] Dacă se petrece o schimbare de atitudine asupra figurii imperiale, aceasta vine strict în urma înregistrării acțiunilor și purtării împăratului; totuși, el nu este lipsit de onorurile ce i se cuvin prin poziția sa, chiar și după moarte: „–

- Sunt mulțumit de slujbele tale, zise împăratul; să știi că după moartea mea tu ai să te urci pe scaunul împărăției mele, fiindcă eu n-am moștenitor până acum. Iară dacă Dumnezeu îmi va da un fiu, tu vei fi mâna lui cea dreaptă.
- Toți sfetnicii și fiii de împărat erau de față când a zis împăratul vorbele acestea.
- Ileana Simziana, dacă văzu că i se împlini și astă voință, se hotărî să-și răzbune asupra împăratului, pentru că trimise tot pe Fătul ei Frumos la toate slujbele cele grele, cari puteau să-l răpună; căci ea credea că însuși împăratul se va duce să-i aducă vasul cu botez, fiindcă el putea mai lesne s-o facă, de vreme ce toți se supuneau la porunca lui.
- Ea porunci să încălzească baia și împreună cu împăratul să se îmbăieze în laptele iepelor ei. După ce intră în baie, porunci să-i aducă armăsarul ca să sufle aer răcoros. Și dacă veni, armăsarul suflă cu o narăinspre dânsa răcoare, iară cu altănarăinspre împăratul aer înfocat, încât fierse și mațele dintr-însul, și rămase mort pe loc.
- Mare vâlvă se făcu în împărăție când se auzi de moartea împăratului celui mare și tare; toți din toate părțile se adunarăși-i făcură o înmormântare d-ale împărăteștile” (I-Ileana Simziana).
- [14] Pentru *zăcaș*, sensul ce răzbatedin context este unul din sfera figurată: ‘om rău, nesupus’; cf. MDA, s.v.
- [15] Este adevărat însă că avem la îndemână numai *argumentum ex silentio*, dacă nu cumva cei care se arată ospitalieri față de Țugulea în drumul său spre palatul împăratului stririlor nu sunt ei înșiși supuși ai acestui împărat, deci oameni cărora băsmuitorul le aplică etnonimul în discuție: „Și merse cu toții, merse, merse ca cuvântul din poveste ce d-aci înainte se gătește, și pe unde ajungea întreba de împăratul stririlor. Pe la cetăți și sate, pe unde mâneau ei noaptea, toți îi conăceau și îi găzduiau când auzeau de numele lui Țugulea. Iară când fu într-un a din dimineți, zăriră turnurile cetății unde locuia împăratul stririlor. Întinseră piciorul la drum și când era înde seară, ajunseră și ei la porțile cetății.”
- [16] După Gheție (1994, 95-96), „se poate presupune, cu temei, că el [fenomenul rotacismului, n.n., A.C.] circula la un moment dat în toate teritoriile în care a fost atestat de-a lungul timpului, inclusiv în zilele noastre, adică în Transilvania de la nord de Mureș (sudul Bihorului, nordul Hunedoarei, nordul județului Alba, Munții Apuseni, județele Satu Mare, Maramureș și Bistrița-Năsăut) și în Moldova”.
- [17] Excludem posibilitatea de a ne afla în fața unei simple greșeli de tipar, întrucât forma se repetă în mai multe locuri din basm și, în primul rând, este validată de editarea de tip academic. Din păcate, nu am identificat basmul în culegeri specializate de materiale dialectale, realizate de dialectologi conform principiilor de lucru specifice disciplinei.

BIBLIOGRAFIE:

- Călinescu, George (1965). *Estetica basmului*, București, EDP.
- ****Culegere de texte literare pentru clasele I-II*, vol. I, București, EDP, 1977.
- DER, Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*. Ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin, București, Editura Saecului I.O., 2001.
- DLF, Émile Littré, *Dictionnaire de la langue française*, 1872-1877, la <https://fr.thefreedictionary.com/ogre>
- Gheție, Ion (1994). *Introducere în dialectologia istorică românească*, București, Editura Academiei Române.
- Homer, *Odiseea*. Traducere de George Murnu, București, Editura Univers, 1979.
- Ispirescu, Petre (1969). *Opere*. I. Ediție îngrijită, note și variante, glosar și bibliografie de Aristița Avramescu. Studiu introductiv de Corneliu Bărbulescu, București, EDP.
- MDA, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Micul dicționar academic*, Vol. I-IV, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001-2003.
- Nandris, Octave (1963). *Phonétique historique du roumain*, Paris, Librairie C. Klincksieck.
- Propp, V.I. (1970). *Morfologia basmului*, București, Editura Univers.
- Rosetti, Al. (1978). *Istoria limbii române*. I. *De la origini până în secolul al XVI-lea*, București, EȘE.
- Swift, Jonathan, *Călătoriile lui Gulliver*. Traducere și note de Leon Levițchi, București, Adevărul Holding, 2009.
- Tatar, Maria (1987). *The Hard Facts of the Grimms' Fairy Tales*, Princeton University Press.
- The Annotated Classic Fairy Tales*. Edited with an introduction and notes by Maria Tatar, New York / London, W.W. Norton & Company, 2002.